

Despre magie și eros în actualitate – Doina Ruști, *Homeric*

Prof. unv. dr. ANTOFI Simona

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Centrul interdisciplinar de studii culturale central și sud-est europene

Resumé: *La structure et la problématique du roman Homeric, écrit par Doina Ruști, propose au lecteur un voyage initiatique parmi les labyrinthes sémantiques d'une histoire d'amour et de magie qui a lieu dans le Bucarest médiéval.*

Mots-clé: *fantastique, écrit initiatique, espace medieval, histoire d'amour.*

Ce e *Homeric* în romanul recent al Doinei Ruști? Fără îndoială, imaginația, figurile ei stranii, lumea pe care o populează și din a cărei substanță cresc - și dispar, lăsând în urma ei cenușă. Dialogul Doinei Ruști cu un anume mod de a scrie - și de a crea o lume prin cuvinte trainice, cărora nimănui nu-i trece prin cap să le pună sub semnul întrebării forța de a crea și puterea adevărului pe care îl instituie – *homeric*, adică, se nutrește din aceeași foame de spațiu ficțional din mișcarea (aparent) haotică a personajelor – multe și cât se poate de vii - și din explorarea/sau resemnificarea lumii magice, ascunse dincolo de aparențe.

Cartea Doinei Ruști construiește o realitate plurifațetată, în straturi, totodată, schimbând mereu perspectiva asupra personajelor și asupra întâmplărilor - și din exterior – naratologic, am spune - și din lăuntrul lumii ficționale. Primul capitol – *Personajele* – aduce în fața ochilor cititorului o versiune ne-datată a fizilogiilor de care este plină literatura noastră, fixând, totodată, protagoniștii: Despina Băleanu, Mărmănjica și Pantelimon. *Povestea lor* și *Povestea din spatele poveștii* luminează, reciproc, colțurile ascunse și penumbrele întâmplărilor din mahalaua Gorgani a unui București în care codrul Cotrocenilor își păstrează tainele și autoritatea. Iar *Povestea mea* aduce în prim-plan, dincolo de istoria răvășitoare de amor dintre Despina Băleanu și zugravul Pantelimon Iorga, în care sunt angrenate, mai mult sau mai puțin, toate celelalte personaje, lumea misterioasă pe care codrul o hrănește, o protejează și o slujește.

O lume magică, populată de ființe stranii - umanoizi dotați cu supra-puteri transformă, la o simplă atingere, oamenii în grămăjoare de cenușă, animați, însă, de aceleași sentimente care agită toată suflarea omenească. Lumea lor, mult mai aproape de origini – adică de acea vârstă a omenirii în care

miraculosul reprezenta un mod de existență firesc, acceptat ca atare, se camuflează, totuși, pentru a se proteja, căci aceste ființe, acoperite cu o blană subțire, pot fi ucise de săgețile *scundacilor*, adică ale oamenilor care și atunci, în lumea veche, se temeau de forțele magice ascunse în pădure.

Cum spuneam, cel care își povestește viața în partea a patra a *Homericului* construiește, din interiorul ficțiunii, o perspectivă neașteptată asupra lucrurilor. Duhurile ciudate, dar simpatice, din familia sa, alături de care trăiesc cei din neamul Lecu, sunt adevărații stăpâni ai naturii și, fără să știe încă, merg spre dispariție odată cu natura genuină, atinși de o molimă ucigătoare. Deocamdată, însă, familia numeroasă din care face parte povestitorul trăiește sub protecția *numei* – o pânză care se pune la ferestre și care, spălată cu anumite licori, devine impenetrabilă și ascunde de privirile curioșilor făpturile înalte, longiline, al căror singur descendent rămas în viață, în codrul Cotrocenilor - și mult după dispariția cestuia – va fi poreclit Năltărogu.

Istoricul acestei familii este consemnat de *pater familias* într-un catastif – iar călătoriile pe care tatăl le face în lume îmbunătățesc mereu traiul celorlalți, modernizându-l, adică. Două sunt particularitățile cele mai semnificative ale acestui neam – ciocnirile – în urma cărora din pricăjiți rămâne o mână de cenușă, și semințele sângelui – buruiana numită Sângele-dracului, floarea sacră a morților ale cărei semințe, aruncate paznicilor lumii de dincolo, îi omorau, permițând, astfel, sufletelor răposaților să treacă vama simbolică dintre o lume și cealaltă.

Și încă ceva – nimeni, din acest neam, nu are nume – comunicarea sonoră și empatică transmițând, odată cu apelativul neutru, și starea de spirit a celui care își cheamă copilul sau rudele. Iubitori de mâncare bună, aceste ființe se comportă simili-uman atunci când copiii, neștiutori, se ciocnesc din greșeală de *scundaci* și îi omoară. Ciocnirile fac parte, de altfel, din legea naturii care îi include pe toți și, cu timpul, toți vor învăța să le evite.

Un eveniment consemnat ca atare în cronica familiei este un atac al *pricăjiților* care aruncă cu gheme de flăcări în pădure, încercând să nimicească toate făpturile ascunse acolo și de care toți *pricăjiții* se tem. Tânărul, pe atunci, Năltărogu, își găsește o mireasă cu care nu mai apucă să se însoțească din pricina molimii care va ucide aproape tot neamul trăitor în pădurea Cotrocenilor. Tatăl – călător prin altă țări, aduce vestea dezastrului și molima căreia niciun leac nu îi poate face față. Întâlnirea cu Mărin cafegiul – într-un spațiu de intersecție a celor două lumi și a celor două neamuri – îi va schimba cu totul viața singurului supraviețuitor al celor înalți și slăbănogi, făpturi de codru.

Fugit în pădure împreună cu Mușa, nevasta adorată a boierului Băleanu, Marin cafegiul devine tatăl unei fete, Despina, pe care ciudatul Năltărogu o naștește. Mușa moare repede, măcinată de dor după Lambru, celălalt copil al ei, cu boierul Băleanu, iar singura soluție pentru ca Despina să supraviețuiască este

ca ea să fie crescută de oameni. Ca urmare, între făptura fragilă a Despinei și ființa ciudată, cu două guri, din codrul Cotrocenilor, se naște o legătură stranie, perpetuată până la moartea voluntară a fetei. Ca să-i fie aproape, Năltărogu se mută în Casa Morților – o ruină care se credea că e bântuită de stafii.

Mărin cafegiul devine, de la un moment dat, de-a dreptul vizionar, adică începe să vadă viitorul, în corelație cu vizionarismul retroactiv al Mărmănjiței – ființă cu identitate incertă, presupusă nepoată a Doctorului – spițer sau căutător inițiat al semnificației și puterilor magice ale plantelor, de dincolo de simțuri. Mărmănjița poate citi istoria trecută a fiecărui om pe care îl privește în ochi, inclusiv pe cea a Năltărogiului.

Profitând de efectul transformării oamenilor într-o grămăjoară de cenușă pe care, apoi, o fumează într-o consubstanțiere stranie cu defuncții, Mărin cafegiul începe să întocmească liste cu nume de oameni nocivi care, odată eliminați din istorie, s-ar fi putut evita *sfârșitul lumii*. Ceea ce văd ochii iluminați ai lui Mărin cafegiul este o lume în agonie, pradă vanității indivizilor care aspiră doar să urce cât mai sus, odată cu așa-zisul progres a cărui reprezentare benefică, în ochii majorității oamenilor, este înșelătoare. Adevăratul progres, pretinde Mărin cafegiul, va veni de la buruiana numită Sângele Dracului. Și ar consta în recalibrarea conștiinței a raportului oamenilor cu sevele pădurii, cu tainele și cu miracolele pe care numai aceasta le hrănește și le face posibile.

Pe lista celor condamnați la a deveni cenușă pentru pipa cafegiului vizionar este trecut și zugravul Pantelimon, de care Despina se îndrăgostește și care-o iubește, la rândul ei, cu o patimă neascunsă, care-l face să-și părăsească familia și tot rostul. Dar de zugrav Năltărogu nu vrea să se ciocnească. Așa cum nici pe doctor nu vrea să îl omoare. Interesat de vechile rețete farmaceutice, Năltărogu îl pune pe doctor să i le traducă dintr-o veche carte scrisă în latină. Legătura care se stabilește, astfel, între ei, e mai puternică decât dorința cafegiului de a-l omorî.

Întâlnirea cu Elencu – Mărmănjița reprezintă marea piatră de încercare a existenței lui Năltărogu – fetiță fiind, și atinsă pe urechi de mâinile ucigașe, se alege doar cu o sperietură zdravănă. Mai mult, este foarte curioasă, explorează sistematic ungherele pădurii, îl întreabă pe singurul rămas din neamul său unde este stăpânul pădurii și, când îl întâlnește, îi află și lui întreaga poveste și-i citește gândurile doar privindu-l în ochi.

Așa află că Năltărogu este îndrăgostit iremediabil și dureros de Despina, știind că îi este interzis să o atingă. Nebun de dragoste neîmpărtășită spionează, la ferestrele Despinei, întâlnirile ei nocturne cu Pantelimon, pe care, fulgurant, se gândește să-l transforme în cenușă. Dar nu o face, cu gândul la suferința Despinei, în pofida insistențelor lui Mărin care vede, în viitorul fiicei sale, moartea ei tragică, datorată zugravului.

Încercând să comunice cu Despina, Năltărogu începe să-și construiască canale inedite de dialog simbolic – pune la uscat buruiana cu puteri magice și, după ce o sărută, ezită între mai multe cărți cu simbolistică erotică puternică, complexă și...dedicată: *Divina Commedia*, *Sopra lo amore* – a lui Marsilio Ficino, sau *Erotocritul*. Va alege, însă, *Iliada* – a cărei hermeneutică *ad-hoc* funcționează ca argument al stării de spirit dată de iubirea nefericită: „Să ți se răpească, să nu ai, să nu poți ajunge, să ți se refuze. Situația mea și a tuturor iubirilor, care nu mor și pe care poezii le cântă” (Doina Ruști, 320). Dându-i, apoi, el cartea Despinei, și consumând, astfel, prima lui întâlnire de dragoste, slăbănogul își poate (doar) privi iubirea.

Atins de o boală necunoscută, Mărin cafegiul se apropie de moarte și, bătrân fiind, continuă să-l urască pe zugravul pe care Despina îl iubește și, temându-se că acesta o va omorî, așa cum prezisese, face tot ce-i stă în putință pentru a o convinge să se mărite cu Scarlat Filipescu, fiul marelui boier cu același nume. Profetind lucruri dovedite, ca dispariția Imperiului Otoman, Mărin mai face o ultimă încercare de a-l elimina pe Pantelimon din viața Despinei: îi cere Înaltului să îi aducă o ultimă grămăjoară de cenușă pentru pipă. Năltărogu alege să se ciocnească de altcineva, iar Mărin cafegiul se sinucide, atingându-l și luând-o, astfel, înaintea morții.

Ca și tatăl ei, Despina alege aceeași moarte, imediat după ce, părăsindu-l pe Scarlat Filipescu înaintea altarului, pentru dragostea lui Pantelimon, asistă la transformarea acestuia în cenușă.

Partenera de trai a Năltărocului va deveni, de acum înainte, Mărmănjica. Ea îl înlocuiește pe cel care prevedea viitorul, mutând centrul de greutate al ficțiunii spre trecut. Din vorbele straniei făpturi ar putea să rezulte că puterea ei vizionară este mult mai mare decât își pot închipui oamenii: „Și de unde știi că văd doar trecutul?” (Doina Ruști, 329). Adăpându-și simțurile cu mireasma copleșitoare și înșelătoare a Sângelui Dracului, Mărmănjica începe, și ea, să fumeze cenușa altora. Devenit vulnerabil în fața privirilor sfredelitoare ale femeii, Năltărogu, nemuritor, va parcurge istoria cu durerea de a vedea dispărând pădurea Cotrocenilor, schimbându-se locurile și oamenii, apărând o biserică pe dealul Gorganului și căutând, în apele memoriei sale și în fuioarele de abur ale locurilor cunoscute, imaginea diafană a frumoasei Despina. Care, din sufletul celui ce-i spune povestea, trece în carte, pentru a fi istorisită mai departe, ca povestea unei iubiri nemuritoare.

Bibliografie

Ghițeanu, Serenela, *O magică Odisee valahă*, disponibil la adresa <https://revista22.ro/cultura/o-magica-odisee-valaha> - accesat la 1.12.2019.

Ifrim, Nicoleta, *History and Identity in Post-Totalitarian Memoir Writing in Romanian*, CLCWeb: Comparative Literature and Culture (ISSN 1481-4374) <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/>, nr. 16.1 / March 2014, Purdue University Press, <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol16/iss1/11/>, _____ Accession Number WOS:000333326200011.

Ruști, Doina, *Homeric*, Polirom, 2019.

Sorohan, Elvira, *Orașul sub zodie nefastă*, disponibil la adresa <https://www.observatorcultural.ro/articol/orasul-sub-zodie-nefasta/> - accesat la 1.12.2019.